

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра теорії та методик початкової освіти

Дипломна робота
магістра

з теми «**ТЕХНОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ
ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА
УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ**»

Виконала студентка 2 курсу,
РОба-М17z групи
спеціальності 013 Початкова освіта
за освітньою програмою Початкова освіта
Колісніченко Ніна Василівна

Керівник **Бахмат Наталія Валеріївна**,
доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри теорії та методик
початкової освіти

Рецензент **Гордійчук Маряна Сидорівна**,
кандидат педагогічних наук, доцент, доцент
кафедри теорії та методик дошкільної освіти

Кам'янець-Подільський – 2018 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ І ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ Й РОЗВИТКУ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	8
1.1. Психолого-лінгвістичні основи формування діалогічного мовлення молодших школярів.....	8
1.2. Основні види роботи над розвитком діалогічного мовлення молодших школярів на уроках української мови.....	20
1.3. Діалогічне мовлення молодших школярів, його особливості.....	30
РОЗДІЛ 2. ТЕХНОЛОГІЇ РОЗВИТКУ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ.....	43
2.1. Специфіка розвитку діалогічного мовлення молодших школярів на уроках української мови.....	43
2.2. Експериментальна робота з формування діалогічного мовлення молодших школярів.....	69
ВИСНОВКИ.....	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	81
ДОДАТКИ.....	88
Додаток А. Орієнтовні теми для побудови діалогів	88

ВСТУП

Обрана проблема дослідження є актуальною та пояснюється, по-перше, потребами сучасного суспільства у всебічно розвиненій особистості, здатній переконливо та аргументовано доводити власну думку, по-друге, недостатнім вивченням її в сучасній методичній літературі, по-третє, недосконалістю вмінь і навичок молодших школярів складати діалогічні висловлювання, по-четверте, низьким рівнем знань учителів та вихованців про діалог та специфічність його змістовної, мовної і структурної організації.

Сучасна шкільна методика навчання учнів мовлення виходить із теорії мовленнєвої діяльності, концептуальні положення якої розроблені видатними вченими Л. Виготським, О. Леонтьєвим, О. Лурією, Н. Жинкіним та ін. Ці ідеї практично були реалізовані в працях Т.Ладиженської, М. Львова, В. Капинос, Н. Іпполітової.

У мовознавчій науці питання діалогічного мовлення досліджувалося низкою учених (Г.Барінова, Т.Винокур, Н.Володіна, Т.Дученко, Н.Шведова, Л.Щерба). Ефективність роботи над формуванням діалогічного мовлення школярів залежить від різноманітних умов: впливу сім'ї, закладу загальної середньої освіти, зовнішнього середовища, індивідуальних розумових, психологічних та вікових особливостей дитини тощо.

Уміння будувати свої висловлювання, вступати в діалог залежить від словникового запасу дітей. Важливу роль у збагаченні словника учня відіграють оточення й умови, серед яких він живе. Ті чи інші елементи діалогічного мовлення учень черпає з мови батьків. Рідних, знайомих, читаючи навчальну і художню літературу, наслідуючи мову вчителів. Але найбільш збагачується словник кожного учня в процесі навчання в закладі загальної середньої освіти – на уроках української мови та інших дисциплін.

Для оволодіння мовним знанням необхідна добре продумана система навчально-тренувальних вправ, у процесі виконання яких формуватимуться і вдосконалюватимуться діалогічні мовленнєві вміння і навички.

Відповідно до зазначеного та потреби вдосконалювати освітній процес у початковій школі вибрано тему дипломного дослідження «Технологічні підходи до розвитку діалогічного мовлення молодших школярів на уроках української мови».

Об'єктом дослідження є процес формування діалогічного мовлення молодших школярів в умовах загальноосвітньої школи, а його **предметом** – технології формування в них умінь і навичок будувати діалогічні висловлювання.

Мета дослідження: проаналізувати підходи до визначення суті та змісту поняття “діалог”, “діалогічна єдність” у сучасній педагогічній науці; розробити уроки у формі діалогічної взаємодії, рольової гри (структуру, можливості, основні вимоги до упорядкування матеріалу, що вивчається); продемонструвати можливі форми і види комунікативних вправ, що сприяють формування діалогічного мовлення.

Досягнення мети щодо перевірки гіпотези сприяло розв'язанню таких **завдань:**

- створення відповідної матеріально-технічної бази;
- добір комунікативних вправ, завдань, ситуацій, ігор;
- організація навчання за індивідуальними навчальними планами;
- окреслити види роботи вчителя над формуванням і розвитком усного діалогічного мовлення на уроках української мови;
- обґрунтувати психолого-педагогічні та методичні передумови формування у молодших школярів діалогічного мовлення;
- у процесі спостереження виявити найефективніші технології роботи над формуванням в учнів початкових класів діалогічного мовлення;
- проаналізувати матеріал підручників для початкових класів;
- з'ясувати ступінь розробки досліджуваної проблеми в лінгвометодичній та психолого-педагогічній літературі;
- дослідити стан уживання учнями формул мовленнєвого етикету,

українських звертань, дотримання правил спілкування, норм літературної вимови;

- довести педагогічну доцільність та ефективність системи роботи з комунікативними вправами, завданнями, ситуаціями на уроках української мови в молодших класах.

Для реалізації поставлених завдань використовувались у комплексі теоретичні і емпіричні **методи наукового дослідження**.

Теоретичні: вивчення й аналіз педагогічної, психологічної, лінгвістичної та лінгводидактичної літератури в розгляді досліджуваної проблеми; аналіз літературних джерел, навчальних програм, шкільних підручників із української мови та методичних посібників; теоретичний аналіз та синтез під час вивчення об'єкту, предмета, мети, завдань, гіпотези дослідження; розробка змісту та технології формування комунікативно-мовленнєвих умінь молодших школярів; синтезування результатів експерименту.

Емпіричні: спостереження за навчально-виховним процесом на всіх заняттях початкового шкільного циклу, бесіди з учителями та учнями з метою діагностування рівня сформованості комунікативно – мовленнєвих умінь молодших школярів, вивчення результатів мовленнєвої діяльності учнів, математична статистика.

Провідним методом дослідження був психолого-педагогічний експеримент, який включав констатувальний, формувальний та контрольний етапи з якісною і статистичною обробкою результатів.

Наукова новизна визнається тим, що в ній розробляється системний підхід щодо використання побутових ситуацій, комунікативних вправ і завдань у контексті уроків української мови початкового шкільного циклу з опорою на теорію мовленнєвої діяльності.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що розроблення технології формування вмінь правильно будувати діалог має важливе значення для конкретизації змісту і форм роботи в системі формування

розвитку мовлення молодших школярів та сприяє підвищенню рівня сформованості комунікативних умінь і навичок учнів, тому може впроваджуватися у практику навчання початкової школи.

Матеріал дослідження може бути використаний як методичні рекомендації для вчителів початкових класів та для написання курсових та випускних кваліфікаційних робіт здобувачами вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта.

Апробація результатів дослідження здійснювалася на наукових і науково-практичних конференціях: IV Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми наступності дошкільної і початкової освіти» (17-18 квітня 2018 року, м. Кам'янець-Подільський) «Технологія розвитку зв'язного діалогічного мовлення молодших школярів у процесі опрацювання художніх текстів»; II Всеукраїнській науково-практичній конференції «Українська та іноземні мови в початкових класах: актуальні проблеми й інноваційні технології навчання» (28 березня 2018 року, м. Кам'янець-Подільський) «Основні види роботи над розвитком діалогічного мовлення молодших школярів»; III науково-практичній інтернет-конференції молодих науковців та студентів «Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи» (29-30 листопада 2017 р., м. Івано-Франківськ) «Лінгвістичні особливості діалогічного мовлення молодших школярів»; науковій конференції студентів і магістрантів за підсумками НДР у 2017-2018 навчальному році (10-11 квітня 2018 року) «Проблема розвитку діалогічного мовлення молодших школярів на уроках української мови»; I Регіональній науково-практичній конференції «Роль і місце мистецької педагогіки у формуванні сучасної особистості» (у рамках I регіонального музичного конкурсу «MusikUniFest-2018») (23-24 березня 2018 року, Кам'янець-Подільський 2018) «Фактори розвитку діалогічного мовлення молодших школярів».

Результати дослідження обговорювались на засіданнях кафедри теорії та методик початкової освіти Кам'янець-Подільського національного університету імен Івана Огієнка (2017–2018, 2018-2019 н.рр.).

Публікації. Основні результати дослідження відображено в одноосібній статті «Проблема розвитку діалогічного мовлення молодших школярів на уроках української мови» у збірнику наукових праць студентів і магістрантів педагогічного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка ; педагогічний факультет ; [відпов. секр. Н.В. Бахмат]. Вип. XIV. Київ : Міленіум, 2018. с. 94-98.

Структура дипломної роботи зумовлена логікою дослідження, поставленими завданнями та складається зі вступу, двох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків.

ВИСНОВКИ

Проблема формування й розвитку діалогічного мовлення на уроках української мови в початкових класах одна з актуальних і важливих проблем навчально-виховного процесу.

Чи варто доводити, що початкова ланка загальноосвітньої школи, маючи специфічні та об'єктивні можливості, може і повинна реалізувати особливі комунікативні завдання у розв'язанні їх проблем. Адже набуті в початкових класах особистісні якості, зокрема, пов'язані з мовленням не тільки забезпечують основу подальшого навчання, виховання і розвитку дітей, а й значною мірою зумовлюють практичну, громадську та професійну діяльність дорослої людини.

На сьогоднішній день проблема розвитку комунікативних умінь, умінь спілкування між собою і з дорослими є надзвичайно актуальною і недостатньо вивченою та науково обґрунтованою. На жаль, вона часто лишається поза увагою і практичних працівників школи, хоча певний досвід проведення роботи над використанням ситуативних вправ, ігор із формування й розвитку діалогічного мовлення на уроках української мови в початкових класах уже нагромаджено.

Аналіз підручників показав, що кількість завдань, що сприяють формуванню й розвитку діалогічного мовлення збільшена. Однак проблема систематичного використання ситуаційних комунікативних вправ, завдань, ігор ще не до кінця розв'язано. Вчителям потрібний спеціальний збірник вправ, методичний посібник про системи роботи з ними у 1-4 класах, платівки, озвучені діафільмами з методичними рекомендаціями щодо їх використання.

Важливо, щоб робота над використанням комунікативних вправ і завдань велась не епізодично, від випадку до випадку, а систематично, планомірно.

Кожний учитель має поставити собі за завдання розвивати діалогічне

мовлення в дітей із перших днів перебування в школі. І допоможуть у цьому комунікативні вправи. Саме тому необхідно працювати над словом, розвивати в учнів зацікавленість й увагу до рідного слова в процесі навчальної діяльності.

На нашу думку, методичні рекомендації і теоретичний матеріал, вміщені у даному дослідженні, здатні спрямувати роботу вчителя початкових класів на формування діалогічного мовлення молодших школярів, допоможуть йому в процесі формування, розвитку й удосконалення вмінь учнів правильно будувати й оформлювати усні висловлювання. Саме до цього прагне сучасна система освіти, про що свідчить Концепція навчання української мови в школах України.

У процесі навчання діалогічного мовлення доцільно вдаватися до дидактичних сюжетно-рольових ігор, створювати ситуації, які охоплювали б різноманітні сфери дитячого спілкування. Адже діалог на уроці розуміють як доброзичливу атмосферу спілкування, коли кожен має змогу висловити свою думку і при цьому не боїться отримати негативну оцінку своїх знань чи поведінки.

Діалог – це спільний творчий пошук, коли всі разом намагаються вирішити навчальне завдання. Це те, що всім цікаво. Спілкування в колективах, різних видах діяльності виховує практичну свідомість і практичне мислення.

Тому дуже важливо, на мою думку, щоб цей запит на спілкування обов'язково враховувався в навчальному процесі. А це, в свою чергу, сприяло б підвищенню мотивації до навчання; покращенню якості знань; посиленню виховного впливу на розвиток особистості.

Саме діалогічний підхід надає учневі право мати власну точку зору і власну позицію, до якої вчитель ставиться з повагою. За таких умов організації навчальної діяльності учень може вільніше розвиватись як особистість.

Таким чином, проведене дослідження дає змогу зрозуміти, що діалог

займає важливе місце в життєдіяльності молодших школярів, а система ситуативних комунікативних вправ має переваги над звичайними навчальними вправами: сама ситуація мовленнєвого спілкування сприяє усвідомленню основних граматичних понять, а вирішення граматичного завдання стимулює мовленнєву творчість; ситуативні вправи не вимагають додаткового часу для реалізації комунікативно-мовленнєвих завдань; такі вправи можна використовувати на всіх уроках незалежно від теми та етапу вивчення матеріалу.

В той же час існує певна різниця у виконанні вправ між контрольним і експериментальним класами. Виявлено, що з поставленим завданням краще справилися учні ЕК. Вони менше допускають мовленнєвих помилок, краще орієнтуються в ситуації спілкування, дають більш точні відповіді на поставленні запитання, частіше вживають слова ввічливості та звертання.

Більшість учнів КК вважають ініціатором діалогу вчителя (він запитує – ми відповідаємо), а учні ЕК стверджують, що в діалозі активними мають бути і вчитель, і учень.

Діалог на уроці, за дослідженням, не обов'язково повинен відповідати темі уроку, а можна використовувати тему, яка цікавить усіх і сприятиме формуванню й розвитку практичного мислення молодших школярів.

Вчителі підтвердили, що систематичне використання на уроках української мови комунікативних вправ і завдань сприяє активізації мислительної діяльності школярів, удосконаленню їх усного і писемного мовлення, збагаченню словникового запасу учнів, відіграють важливу роль у процесі формування навичок культурного спілкування, оскільки вони є проміжним етапом між теоретичними знаннями учнів та практичним використанням у щоденних життєвих ситуаціях.

Отже, експериментальне дослідження показало, що використання системи комунікативних вправ необхідно використовувати на уроках української мови, оскільки це сприятиме формуванню й розвитку діалогічного мовлення як усного, так і писемного.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. Підручник / Ф. С. Бацевич. – Київ : Академія, 2004. – С. 68-86 (324 с.).
2. Бондаренко Н. Навчання діалогічного мовлення / Н. Бондаренко // Дивослово. – 2002. – № 5. – С. 28-31.
3. Бондарчук О. Діалогічне мовлення. 3 клас / О. Бондарчук. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2004. – 40 с.
4. Борисик І. В. Роль тексту на шляху формування комунікативної компетентності учнів / І. В. Борисик // Мовознавство. – 1988. – № 1. – С. 54-59.
5. Вашуленко М. С. Комунікативний підхід до засвоєння мови у 2 класі / М. С. Вашуленко // Початкова школа. – 1991. – № 8. – С. 20-24.
6. Вашуленко М. С. Компетентнісний підхід до перевірки мовних і мовленнєвих знань молодших школярів / М. С. Вашуленко // Початкова школа. – 2009. – № 1, 2.
7. Вашуленко М. С. Українська мова : підруч. для 2 кл. загальноосв. навч. закл. з навчанням українською мовою / М. С. Вашуленко, С. Г. Дубовик. – Київ : Освіта, 2012. – 180 с.
8. Вашуленко М. С. Українська мова : підруч. для 3 кл. загальноосвт. навч. закл. з навчанням українською мовою / М. С. Вашуленко, О. І. Мельничайко, Н. А. Васильківська / за ред. М. С. Вашуленко. – Київ : Освіта, 2013. – 192 с.
9. Вашуленко М. С. Українська мова : підруч. для 4 кл. загальноосвіт. навч. закл. з навчанням українською мовою / М. С. Вашуленко, С. Г. Дубовик, О. І. Мельничайко / за ред. М. С. Вашуленка. – Київ : Освіта, 2015. – 192 с.
10. Вашуленко М. С. Українська мова і мовлення в початковій школі : метод. посіб. / М. С. Вашуленко. – Київ : Освіта, 2006. – 268 с.
11. Вікова психологія / За ред. Г. С. Костюка. – Київ : Рідна школа, 1976. – С. 159-163 (269 с.).
12. Вікторенко І. Особливості пізнавального спілкування молодших школярів у сім'ї / І. Вікторенко // Рідна школа. – 2003. – № 4. – С. 61-63.

13. Выготский Л. С. Мышление и речь. Проблемы психологии развития ребенка / Под ред. А.Н. Леонтьева и А.Р. Лурия : Избр. психолог. исслед. – Москва : АПН РСФСР, 1956. – 516 с.
14. Выготский Л. С. Собрание сочинений / Под ред. Б. В. Давидова. – Т. 2 – Москва, 1982. – С. 56-57.
15. Галазова О. Навчання діалогічного мовлення // Дивослово. – 2003. – №1. – С. 31-33.
16. Галазова О. Ситуативні вправи для складання діалогів відповідно до запропонованої ситуації спілкування / О. Галазова // Дивослово. – 2003. – № 3. – С. 36-38.
17. Галазова О. Ситуативні вправи для формування умінь і навичок діалогічного мовлення / О. Галазова // Дивослово. – 2003. – № 4. – С. 40-42.
18. Галазова О. Ситуативні вправи для формування умінь і навичок діалогічного мовлення / О. Галазова // Дивослово. – 2003. – № 5. – С. 38-40.
19. Гальперин П. Я. К исследованию интеллектуального развития ребенка / П. Я. Гальперин // Вопросы психологии. – 1969. – № 1. – С.60-61.
20. Гальперин П.Я. Психология Мышления и учение о поэтапном формировании умственных действий / П. Я. Гальперин // Исследование мышления в советской психологии. – Москва : АПН СССР, 1966. – С. 236-277.
21. Гейхман О. Я. Речевая коммуникация : Учебник / О. Я. Гейхман, Т. М. Надеина / Под ред. проф. О. Я. Гейхмана. – Москва : ИНФРА-М, 2000. – 272 с.
22. Гоцуляк Д. Діалогічне мовлення. 4 клас / Д. Гоцуляк., Л. Нечасва. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2003. – 56 с.
23. Грамота. Література і мовлення / [Ред.-уклад. О. Г. Жукова]. – Харків : Ранок, 2009. – 112 с.
24. Грись А. Що думають учні про навчальний діалог? / А. Грись // Рідна школа. – 2002. – № 12. – С. 53-54.
25. Гурська В. В. Лінгвістичні казки на уроках мови / В. В. Гурська //

Початкова школа. – 1991. – № 4. – С. 27-34.

26. Державний стандарт початкової освіти : затв. Постановою Каб. Міністрів України, від 21 лютого. 2018 р. № 87 [Електронний ресурс]. Режим доступу до вид. : <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>.

27. Державний стандарт початкової загальної освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 20 квітня 2011 р., № 462. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mon.gov.ua/content/%D0%9E%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0/derj-standart-pochatk-new.pdf>. – Назва з екрану.

28. Діалогічна взаємодія у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи : Книга для вчителя. – Київ, 1997. – 136 с.

29. Дубовик С. Розвиток діалогічного мовлення школярів на уроках української мови / С. Дубовик // Початкова школа. – 2002. – № 7. – С. 19-21.

30. Зимняя И. А. Психологические аспекты обучения говорению на иностранном языке : Пособие для учителя средней школы / И. А. Зимняя. – Москва : Просвещение, 1978. – 158 с.

31. Інструктивно-методичні рекомендації щодо вивчення в закладах загальної середньої освіти навчальних предметів та організації освітнього процесу у 2018/2019 навчальному році. / додаток до листа МОН України від 03.07 2018 р. № 1/9- 415. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://mon.gov.ua>.

32. Клименко С. Мовлення в дитячому спілкуванні / С. Клименко, Ю. Клименко // Початкова освіта. – 2002. – № 37. – С. 3.

33. Коршун Т. В. Використання навчальних ситуацій мовленнєвого спілкування як основа забезпечення ефективного українського діалогічного мовлення / Т. В. Коршун // Збірник наукових праць викладачів педагогічного факультету. – 1997. – С. 102-107 (272 с.).

34. Курач Л. Ситуативні ролі – позитивний фактор розвитку діалогічного мовлення учнів початкових класів / Л. Курач, О. Прищепя // Початкова школа. – 2005. – № 10. – С. 30-33.

35. Леонтьев А.Н. Язык, речь, речевая деятельность / А. Н. Леонтьев. – Москва, 1969. – С. 155-157.
36. Леонтьев А. Н. Избранные психологические произведения : В 2-х т. / Под ред. В. В. Давыдова и др. – Москва : Педагогика, 1983. – Т. 1 – С. 389.
37. Леонтьев А. Н. Общее понятие деятельности / А. Н. Леонтьев // Хрестоматия по психологии : Учебное пособие для студентов пед. Институтов / Сост. В.В. Мироненко / Под ред. А. В. Петровского. – 2-е изд., пере раб. и доп. – Москва : Просвещение, 1987. – С. 93-100.
38. Лещенко Г. Комуникативні завдання на уроках мови / Г. Лещенко, Л. Іванова. – Київ : Шкільний світ, 2009. – 125 с.
39. Лурия А. Р. Язык и сознание / Под ред. Е. Д.Холмской. – Москва : МГУ, 1979. – 320 с.
40. Ляшкевич А. Діалог як лінгвістичне поняття / А. Ляшкевич // Південний архів (філологічні науки). Збірник наукових праць. – 1999. – С. 354-361 (378 с).
41. Ляшкевич А. Навчання діалогічного мовлення на уроках української мови / А. Ляшкевич // Українська мова і література в школі. – 2002. – № 7. – С. 9-12.
42. Ляшкевич А. Психологічні основи формування діалогічного мовлення / А. Ляшкевич // Південний архів (філологічні науки). Збірник наукових праць. – 1999. – С.167-173 (378 с).
43. Мазур О. Психологічні аспекти розвитку мовлення учнів / О. Мазур // Рідна школа. – 2003. – № 11. – С. 74.
44. Марущак О. М. Формування комунікативної компетентності молодших школярів засобами дитячої періодики : Методичні рекомендації / О. М. Марущак. – Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2017. – 134 с.
45. Методика навчання української мови в початковій школі : навч.-метод. посіб. / [ред. М. С. Вашуленко]. – Київ : Літера ЛТД, 2011. – 364 с.
46. Митник О. Діалог у навчально-виховному процесі / О. Митник // Початкова школа. – 1998. – № 1. – С. 9-11.

47. Мовчун А. Запрошуємо у світ літературних термінів / А. Мовчун // Початкова школа. – 2004. – № 4. – С. 37-38.
48. Мосіяшенко В. Рідна мова в педагогічній системі Ушинського К. Д. / В. Мосіяшенко // Початкова школа. – 2002. – № 3. – С. 74-76.
49. Навчальні програми для початкової школи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/pochatkova-shkola.html>. – Назва з екрану.
50. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://mon.gov.ua>.
51. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / Під заг. ред. Бібік Н.М. – Київ : Плеяди, 2017. – 2016 с.
52. Нечаєва Л. Діалогічне мовлення. 2 клас / Л. Нечаєва. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2004. – 48 с.
53. Нечволод Л. І. Говоріння: Збірник навчальних і контрольних вправ та завдань. 5-11 класи / Л. І. Нечволод. – Харків : Торсінг, 2004. – 208 с.
54. Омельчук С. Формування мовленнєво-комунікативних умінь на синтаксичній основі / С. Омельчук // Дивослово. – 2004. – №8. – С.26–29.
55. Орієнтовні вимоги до контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи. Додаток до наказу МОН України від 19.08.2016 №1009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://old.mon.gov.ua/img/zstored/files/1-2-08-%D1%96.pdf>. – Назва з екрану.
56. Палихата Е. Я. Лінгвістичні особливості діалогічного мовлення / Е. Я. Палихата // Дивослово. – 1995. – № 3. – С. 29-31.
57. Палихата Е.Я. Навчання діалогу на текстовій основі / Е. Я. Палихата // Початкова школа. – 1991. – № 11. – С. 21-23.
58. Палихата Е.Я. Формування діалогічного мовлення в учнів середніх класів / Е. Я. Палихата // Дивослово. – 1995. – № 9. – С. 27-31.
59. Перхайло Н. Проблема формування комунікативної культури особистості на різних етапах її розвитку / Н. Перхайло // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського державного університету. Серія

- педагогічна. – Вип. 5-й. – Кам'янець-Подільський : Медобори. – 2003. – С. 27-30 (208 с).
60. Петрик О. Розвиток діалогічного мовлення молодших школярів / О. Петрик // Початкова школа. – 2015. – № 11. – С. 8-11.
61. Пономарьова К. І. Розвиток зв'язного мовлення учнів 1 – 4 класів / К. І. Пономарьова // Початкова школа. – 2007. – № 2.
62. Пономарьова К. І. Формування в молодших школярів умінь будувати зв'язні висловлювання / К. І. Пономарьова // Початкова школа. – 2005. – № 11.
63. Подлевська Н. Ситуативно-діалогічні завдання на уроках рідної мови як спосіб формування культури спілкування в учнів 4 класу / Н. Подлевська // Методика мови. – 2002. – № 9. – С. 11-18.
64. Психологія: Навч. пос. для учнів пед. училищ / За ред. Крутецького В. А. – Київ : Вища школа, 1978. – С. 141 – 148 (283 с.).
65. Психологія: Підручник / За ред. Г. С. Костюка. – 3-є вид. – Київ : Рад. школа, 1968. – С. 309 – 313, 321– 332 (572 с.).
66. Психологія : Підручник / За ред. Ю.Л. Трофімова. – Київ : Либідь, 2000. – С. 293–298 (558 с.).
67. Романишин І. Розвиток мовлення молодших школярів під час розв'язування простих текстових задач у контексті ідей Сухомлинського В.О. / І. Романишин // Початкова школа. – 2002. – № 10. – С. 35 – 37.
68. Савченко О. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи / О. Савченко // Початкова школа. – 2002. – № 8. – С. 8, 16 – 17.
69. Скалкин В. Л. Обучение диалогической речи / В. Л. Скалкин. – Київ : Рад. шк., 1989. – С. 6-14, 20.
70. Соколова В. В. Культура речи и культура общения / В. В. Соколова. – Москва : Просвещение, 1995. – 192 с.
71. Сухіна А.В. Діалогічне мовлення: Збірник навчальних і контрольних вправ та завдань. 1-4 класи / А. В.Сухіна, Л. М. Дяченко. – Харків : Торсінг,

2004. – 96 с.

72. Татушко Е. Р. Комунікативні вправи, ситуації та ігри для уроків з розвитку мовлення та факультативних занять з культури спілкування / Е. Р. Татушко // БВПШ. – 1999. – № 23–24. – С. 15-17.

73. Типові освітні програми для 1–2 класів Нової української школи. Режим доступу: <http://nus.org.ua/news/opublikuvaly-typovi-osvitni-programy-dlya-1-2-klasiv-nush-dokumenty/>.

74. Токмань Г. Діалогізм та проблемність як принципи сучасного прочитання української літератури в школі / Г. Токмань // Дивослово. – 2001. – № 3. – С. 55–59.

75. Хорошковська О. Мовне забезпечення комунікативної діяльності учнів у процесі формування усного українського мовлення / О. Хорошковська // Початкова школа. – 2006. – № 12. – С. 38-43.

76. Хорошковська О. Н. Розвиток українського мовлення молодших школярів: пос. для вчителя / О. Н. Хорошковська. – Київ : Радянська школа, 1985. – 96 с.

77. Хорошковська О. Н. Розвиток українського мовлення молодших школярів / О. Н. Хорошковська // Початкова школа. – 1997. – № 8. – С. 14–16.

78. Якименко Л. Невербальні засоби спілкування / Л. Якименко // Дивослово. – 2003. – № 5. – С. 42–45.

79. Яремчук Н. Розвиток усного мовлення восьмикласників // Дивослово. – 2001. – № 2. – С. 36-38.